

LÄNSSTYRELSEN

Göteborgs och Bohus län
Miljövårdsenheten
Ad C-A Jansson
Tel 031-605822

BESLUT

1989-07-14

231-13552-89

Kommunstyrelsen i Sotenäs kommun

Beslut att förklara del av hemmanet Åby, Sotenäs kommun, som naturvårdsområde

Initiativ

Det för naturskydd aktualiserade området utgör en del av Åby säteris marker. Området inrymmer ansevliga värden för naturvård, kulturminnesvård och friluftsliv. Efter planering och samråd har en anläggning för uppfödning av utrotningshotade djur och husdjursraser uppförts på dessa marker. Länsstyrelsen har vid samråd framfört uppfattning att området bör naturskyddas. Det för naturskydd aktuella området omfattar marker som är belägna på bägge sidor om väg 171. Anläggningen kommer att ha en publik del, där djur kan förevisas för en inträdesbetalande allmänhet. Den delen är belägen mellan ovannämnda väg i väster och Åbyfjorden i öster. Detta parti har prioriterats i arbetet att utforma ett naturskydd. Nedan följande beslut till särskilt skydd enligt naturvårdslagen gäller följaktligen denna del. Det är länsstyrelsens avsikt att senare ta upp frågan om utvidgning av skyddet till att gälla också områden väster om väg 161, så snart en kulturhistorisk inventering gjorts i detta område och kulturhistoriska aspekter kunnat läggas på framtida skötsel av markerna.

Naturförhållanden

Åby-området utgör ett strandparti längs västsidan av Åbyfjorden, vilken ingår i det spricksystem utefter bohuskusten, där nordost-sydvästliga sprickdalar bildar de stora strukturerna i berggrundsmorfologin. Åbyfjorden är i sin helhet belägen inom bohusgranitens utbredningsområde. Bankningsstrukturerna och slagen i berget har detta landskap haft väsentlig betydelse för karaktärerna i berggrundsreliefen.

Det aktuella partiet är till större delen starkt kuperat med en högsta höjd av 75 m. Bergpartierna framträder på flera ställen med nästan lodräta fasader eller också typiska rasbranter. Hällmarker eller mycket tunt jordtäckte karakteriserar de högsta höjderna medan sluttningar och sänkor har ett relativt ansevärt jorddjup. Mörkedalsberget utgör en naturlig gräns i söder.

Området täcks idag till ansevärlig del av skog, som i hög grad bär kulturprägel. Det är här fråga om ett mycket varsamt skogsbruk, som varit en väsentlig anledning till att säterimarken blivit mycket attraktiv för friluftsliv och gett betydande värden för naturvård. Norra delen av

området domineras av ädellövskog där de dominerande trädslagen är bok och ek. Inslag finns också av lind, ask, alm, gran och tall. Nära fjordstranden finns ett restbestånd av gammal tallskog och dessutom förekommer gamla tallar spridda som solitärer över området. De högsta höjderna karakteriseras främst av vresig lågvuxen tall och björk. I söder finns yngre och medelålders grankulturer.

Floristiskt sett är markerna måttligt rika. Dock finns ett område i söder som är av lundartad karaktär sannolikt beroende på tillgången på basmineralhaltig jord.

Småfågellivet är relativt rikt i området beroende mest på de skiftande biotoperna. Älg och rådjur har varit vanligt förekommande.

Kulturhistoriska värden

Områdets stora kulturhistoriska värde består i det sammanhängande perspektiv som kan avläsas i fornlämningar, kulturlandskap och bebyggelse. Inom området finns stenkammargravar och boplatser från stenåldern, gravrösen och monumentala hällristningar från bronsåldern och gravar från järnåldern. Den nuvarande manbyggnadens äldsta del uppfördes troligen på 1720-talet. Spår finns efter äldre jordbruk, såsom ryggade eller välvda åkrar. De flesta kulturhistoriska lämningarna inom området har anknytning till jordbrukskultur. Det öppna jordbrukslandskapet väster om den allmänna vägen är alltså ett av de väsentligaste elementen i det kulturhistoriska intresset.

Friluftsliv

Den brutna terrängen, möjligheten till utblickar över ett dramatiskt fjordlandskap och de resliga ädellövbestånden gör området mycket attraktivt för friluftsliv. Av stor betydelse är givetvis också den intressanta kulturmiljön, alltifrån fornlämningar till säteribyggnader med tillhörande jordbruk och omgivande park. Läget invid allmänna vägen mellan Gläborg och Kungshamn gör området lättillgängligt. Med tillkomsten av den anläggning som nu är under uppförande blir området ett högfrekventerat turistobjekt. Utan tvivel behövs stor uppmärksamhet på slitagefrågan i det framtida markutnyttjandet.

Planering, riksintressen och förordnanden

Åbyfjordslandskapet finns redovisat i länsstyrelsens naturvårdsplan, där det föreslagits till särskilt skydd enligt naturvårdslagen. Ungefär samma område med smärre gränsavvikelser är åsatt riksintresse för naturvård och friluftsliv. Riksintresset för kulturminnesvård omfattar större delen av det område som utgör Åby säten. Sotenäs kommun har i den markdispositionsplan för kustzonen som gjordes upp 1977 i samband med redovisningen av den fysiska riksplaneringens planeringsskede betecknat detta område som "naturmark och skogsbruksområde av primär betydelse för friluftsliv och naturvård". I kommunens markanvändningsplan från 1986 konstateras att de mål och medel som redovisas i länsstyrelsens naturvårdsplan och kommunsammanställning sammanfaller i stora drag med kommunens uppfattning och strävanden. Kommunen kan godta fredning som

naturvårdsområde vid Åbyfjorden med strandpartier. Åby säten utpekas som särskilt värdefullt.

Samråd

Ett antal samråd har förevarit där stiftelsen Bohus Avelscentrum visat sina etableringsplaner. Sotenäs kommun har därefter låtit framta ett förslag till fördjupad översiktsplan för Åbyområdet. Vid samråden har företrädare för markägaren (hushållningssällskapet i länet), stiftelsen, kommunen och länsstyrelsen varit eniga om behovet av ett förordnande enligt naturvårdslagen till skydd för områdets naturkvaliteter. Man har kunnat konstatera att det finns inga starkt motstående intressen vad gäller markens utnyttjande. Vården av intressanta trädbestånd är av stor betydelse både för naturvården och för etableringen av en attraktiv publikanläggning. Med denna förutsättning har man enats om att ett förordnande som naturvårdsområde är en tillräcklig åtgärd för att tillgodose naturvårdsintresset. Särskild hänsyn skall därvid också tas till kulturminnesvårdens intressen.

En prioritering av förordnandearbetet har visat sig nödvändig på så sätt att en första etapp omfattar området mellan väg 171 och Åbyfjorden på säteriets mark dock med undantag för det bebyggelsepräglade området. Den andra etappen kommer att omfatta kulturmarker väster om ovannämnda väg.

Remissvar

Statens naturvårdsverk anser det viktigt att den planerade utvidgningen (etapp 2) fullföljs. Likaså bör enligt verkets mening skötselplanen kompletteras med riktlinjer för tillsyn och dokumentation. Objektet kan för närvarande inte prioriteras inom ramen för medel som tilldelas från vårdanslaget.

Stiftelsen Bohus Avelscentrum uttrycker, att ett förordnande enligt naturvårdslagen stämmer väl överens med inriktningen för avelsverksamheten. Dock önskar stiftelsen, att punkt A 1 förändras så att länsstyrelsens tillstånd ej erfordras för uppförande av byggnader för djurhållning med en yta upp till 25 m². Vidare önskas möjlighet att innanför ytterstängslet sätta upp högre stängsel av viltmodell för avdelande av nya djurområden.

BOSAM har tagit del av stiftelsens yttrande och instämmer i de önskemål som uttalats däri.

Kommunalfullmäktige i Sotenäs kommun har inget att erinra mot utsänt förslag.

Hushållningssällskapet, som är markägare, har inget att erinra beträffande föreliggande förslag men önskar samråd vid utarbetande av skötselplanen för etapp 2.

Bohusläns museum anser att förslaget kan accepteras från antikvarisk synpunkt. Dock betonas vikten av fortsatta samråd bl a gällande uppförande av byggnader för djurhållning, där placering skall ske med hänsyn till fornlämning och landskapsbild. Utformning och material är också viktigt att beakta.

Länsstyrelsens ställningstagande

Länsstyrelsen kan konstatera att det råder enighet i bedömningen att områdets ansevliga naturvärden motiverar ett skydd i form av förordnande enligt naturvårdslagen.

Beträffande yrkandet att undanta uppförandet av byggnader för djurhållning med en yta av upp till 25 m² från tillståndsplikt enligt naturvårdsföreskrifterna gör länsstyrelsen följande bedömning: Området utgör riksintresse för såväl naturvård som kulturminnesvård. Det är rikt på fornlämningar från skilda epoker, sannolikt mer än vad som hittills är känt. Landskapsbilden är på vissa ställen mycket känslig. Det är därför väl motiverat, att maximera byggytan i den aktuella föreskriften till 10 m² såsom gjorts i det remitterade förslaget.

Yrkandet att det dispensabla förbudet att stängsla innanför ytterstängslet skall utgå kan länsstyrelsen bifalla.

Under rubriken samråd, tillsyn och dokumentation är angivet att gemensam besiktning skall ske minst en gång om året, varvid deltar naturvårdsförvaltaren samt länsstyrelsens miljövårdsenhet och kulturmiljöenhet. Naturvårdsförvaltaren skall årligen dokumentera förändringar i vegetationsbilden och noggrant redovisa eventuella skador från betning m m.

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 19 § naturvårdslagen att förklara del av hemmanet Åby som naturvårdsområde med de föreskrifter som nedan anges. Områdets avgränsning framgår av bilagd karta (bilaga A).

Beslutet syftar till att

1. skydda områdets naturvårdsintressanta skogliga karaktär alltifrån gles hållmarksskog till resliga bestånd av ädellövskog.
2. genom olika åtgärder motverka slitage på känslig mark och vegetation.
3. tillvarata friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen i samband med etableringen av en publikanläggning.

Föreskrifter

A Föreskrifter enligt 19 § naturvårdslagen innebärande inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturvårdsområdet.

Det är förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd

- 1 uppföra helt ny byggnad med undantag för voljäner och enkla träbyggnader, som ej fordrar grundläggning, har en yta mindre än 10 m² och är avsedda för djurhållning

- 2 utföra schaktning, fyllning eller tippning
- 3 upptaga husbehovstäkt av sten, grus, lera eller skaljord
- 4 plantera eller så barrträd på mark som tidigare icke varit bevuxen med barrträd
- 5 använda kemiska bekämpningsmedel annat än för jordbruksändamål
- 6 dra fram luftledningar och uppsätta master
- 7 anordna upplag annat än på särskilt anvisade platser och för jordbruks- och skogsbruksändamål
- 8 anlägga campingplats
- 9 avverka träd i annan omfattning än vad som framgår av fastställd skötselplan
- 10 uppsätta stängsel utanför anläggningens ytterstängsel

B Föreskrifter enligt 19 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

Naturvårdsförvaltaren äger rätt att utmärka och vidmakthålla stigar, anordna eldplatser, uppsätta erforderliga informationsskyltar samt utföra spångning, röjning och avverkning i naturvårdande syfte allt i enlighet med fastställd skötselplan.

C Föreskrifter enligt 19 § naturvårdslagen gällande allmänheten

Det är förbjudet att

- 1 campa
- 2 medföra okopplad hund
- 3 rida annat än på grusad väg

D Bestämmelser enligt 22 § naturvårdsförordningen gällande naturvårdsförvaltning

- 1 Länsstyrelsen utser stiftelsen Bohus Avelscentrum till naturvårdsförvaltare
- 2 Naturvårdsförvaltningen skall ske i enlighet med skötselplan, bilaga B.
- 3 Naturvårdsområdet skall utmärkas i enlighet med anvisningar utfärdade av statens naturvårdsverk.

Besvärshänvisning

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljö- och energidepartementet, bilaga C.

I den slutliga handläggningen har deltagit länsrådet Hans Busck, beslutande, förste länsassessor Carl-Otto Lindberg, länsantikvarie Jan Gunnar Lindgren, länsarkitekt Torsten Hall, överlantmätare Bengt Svensson samt avdelningsdirektör Carl-Axel Jansson, den sistnämnde föredragande.

Hans Busck

Carl-Axel Jansson

Bilagor

- A. Karta visande naturvårdsområdets avgränsning
- B. Skötselplan
- C. Besvärshänvisning

Bilaga A

NATURVÅRDSOMRÅDET ÅBY Sotenäs kommun

Tillhör länsstyrelsens beslut
1989-07-14

--- Gräns för naturvårdsområdet

Skala 1:10 000

0 100 200 300 400 500 m

